

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO UKŁADU RURALISTYCZNEGO

3. Miejscowość

STRZEGÓW

1556

1. Nazwa:

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI STRZEGÓW

2. Czas powstania

XII wiek (pierwsza wzmianka
1300 r.)

4. Adres

nr ewidencyjny działki
nr księgi wieczystej

11. Materiały graficzne

5. Przynależność administracyjna

województwo: lubuskie

powiat: krośnieński

gmina: wiejska Gubin

6. Współrzędne geograficzne:

51.8203°N 14.6216°E

7. Poprzednie nazwy miejscowości:

Strigowe – 1300 r., Strega – do 1945 r.
Stregow – 1329 r., łuz. Strëgow
Stregau ok. 1698 – 1760,
Strögau – ok. 1768 r.,

8. Właściciel i jego adres

9. Użytkownik i jego adres

10. Formy ochrony

LEGENDA:

— granice ochrony
konserwatorskiej

(K) kościół

(SZ) szkoła

— aleja lipowa

(C) cmentarz

(R) remiza strażacka

(OZ) ośrodek zdrowia

(S) staw

(T) trafostacja

(B) biblioteka

(SG) budynek dawnej
Straży Granicznej

Badania archeologiczne tego rejonu potwierdzają jego zasiedlenie już w okresie kultury łużyckiej. Wieś ma metrykę XII wieczną, a pierwszy raz źródłowo wzmiankowana jest w roku 1300, dokładnie 14 sierpnia, jako: „villam Strigowe circa Nizsam” (CDB). Kolejna wzmianka o miejscowości pochodzi z 1329 roku, kiedy to pada nazwa Stregow. Źródła do jej historii nie są bogate. W XIV i XV wieku, jako właściciele wsi wymieniani są obywatele Gubina: Budinsin, Frank i List. Do połowy wieku XVIII wieś należała do rodziny von Borck, a od roku 1754 do rodziny van Maxen (w wyniku apelacji). Następnie w roku 1783 przeszła w ręce rodziny von Carlowitz a dokładnie w ręce Carla Wilhelma von Carlowitz, pełniącego wówczas rolę gubernatora. Mapy pochodzące z tego okresu wskazują na istnienie kościoła w miejscowości, której nazwa zapisywana jest wówczas dwójako: Stregau, Strögau. W roku 1831 majątek zostaje sprzedany rodzinie von Kottwitz za cenę 72.000 talarów. W 1844 roku do majątku należały: osada Neuemühle i Buschmühle (z młynami wodnymi), jeden folwark i kolonia. Majątek podzielono w latach 1866-1898. W roku 1895 wieś zamieszkiwało 705 mieszkańców a jej powierzchnia wynosiła 12.148 km². W roku 1910 naliczono 648 mieszkańców, w 1925 – 658, przy wskazaniu 147 gospodarstw domowych. W 1931 roku powierzchnię miejscowości oszacowano na 12.16 km². Dwa lata później w roku 1933 podano, iż wieś zamieszkuje 645 a w roku 1938 – 590 mieszkańców. Do 31.03.1935 Strzegów był siedzibą gminy wiejskiej, potem był samodzielną gminą przynależną do powiatu ziemskiego w Gubinie. Do roku 1945 w Strzegowie mieścił urząd stanu cywilnego a miejscowość podlegała pod sąd grodzki Brodach. Od 31.08.1930 r. do 1945 kościół przynależał do parafii Św. Trójcy w Gubinie. Do roku 1945 Strzegów łączył most z Briesnig (którego mieszkańcy uczęszczali do kościoła w Strzegowie). Pierwszy, drewniany, pochodził z 1875, pod koniec 1897 zastąpiono go masywnym murowanym, co wiązało się także z budową drogi krajowej łączącej Gubin z Forst (1897/99).

c.d. załącznik numer 1

Lokalizacja: Wieś oddalona około 18 km na południe od Gubina i około 12 km na północ od polskich Zasiek (i niemieckiego Forst), przy drodze powiatowej łączącej te miejscowości. Położona nad Nysą Łużycką, w jej dolinie, na płaskim terenie o otwartym krajobrazie, przysłoniętym jedynie od strony wschodniej masywem leśnym.

Układ przestrzenny i jego ewolucja: Wieś wykształcona w układzie ulicowo – placowym zapewne już w XIII wieku, na osi północny – zachód – południowy – wschód. Całość zabudowy skupiona wokół placu, na którym znajduje się kościół o metryce średniowiecznej oraz staw. Nieznaczną rozbudowa planu nastąpiła w XIX wieku, jednak przede wszystkim na krańcach wsi.

Stanowiska archeologiczne:

W rejonie miejscowości zarejestrowano następujące stanowiska archeologiczne: nr 1 w miejsc. (AZP 64-06/1) – skarb kult. luboszyckiej, cmentarzysko kult. łużyckiej, osada kult. luboszyckiej; nr 2 w miejsc. (AZP 64-06/2) – cmentarzysko kult. łużyckiej; nr 3 w miejsc. (AZP 64-06/3) – osada (?) kult. łużyckiej; nr 4 (AZP 64-06/4) – znaleziska luźne kult. łużyckiej; nr 5 w miejsc. (AZP 64-06/5) – znaleziska luźne pradziejowe; nr 6/7 w miejsc. (AZP 64-06/6) – cmentarzysko kult. ceramiki sznurowej, cmentarzysko kult. łużyckiej; nr 8 w miejsc. (AZP 64-06/7) – cmentarzysko kult. łużyckiej;

Granice historyczne układu i granice ochrony konserwatorskiej:

Historyczny układ ruralistyczny Strzegowa obejmuje rozwinięty już we wczesnym okresie układ ulicowo – placowy wsi wraz z jego XIX – wiecznym rozwinięciem. Ochroną konserwatorską należy objąć całość tego obszaru z wyłączeniem następujących terenów: zabudowy na odcinku północno – zachodnim, zabudowy od strony południowo – zachodniej - zgodnie z granicą wskazaną na załączniku graficznym.

Charakterystyka zabudowy:

Zabudowa mieszkalna wsi ma charakter zagrodowy. Zdecydowana większość gospodarstw tworzy wyraźnie odseparowane od siebie i zamknięte domostwa oddzielone od ulic częściowo zachowanymi historycznymi ogrodzeniami. Budynki w układzie w przewadze szczytowym, o bryłach prostych, głównie jednokondygnacyjne. Elewacje zróżnicowane – tynkowane oraz ceglane, pojedyncze przykłady z bogatym detalem. Dachy przede wszystkim dwuspadowe. Zabudowa pochodzi w przewadze z XIX wieku. W obrębie placów zabudowa o charakterze luźnym, nieuporządkowanym, dosyć liczne obiekty współczesne.

Elementy funkcjonalne wsi:

Kościół – parafialny, pw. św. Antoniego Paderewskiego, położony na lekkim wyniesieniu na placu w centrum wsi; wybudowany w okresie średniowiecznym, w XIX wieku gruntownie przekształcony, być może po częściowym spaleniu; orientowany, wzniesiony z kamienia polnego, salowy, na planie prostokąta z zakrystią od północy i wieżą od zachodu, nakryty dachem dwuspadowym; numer rejestru zabytków 279, (decyzja wcz. z 12.04.1961 roku); na placu przykościelnym współczesny krzyż i kapliczka.

Plebani – położona po południowo – wschodniej stronie kościoła, jej zasadnicza bryła pochodzi z pierwszej ćwierci XX wieku, od strony północnej wtórnie rozbudowana o salę katechetyczną.

Szkoła – położona w centrum wsi, po północno – zachodniej stronie kościoła; bryła współczesna.

Remiza strażacka – położona po południowo – wschodniej stronie stawu; współcześnie przekształcona z budynku pochodzącego z początków XX wieku.

Trafostacja – położona w północno – zachodniej części wsi, przy rozwidleniu dróg; z pierwszej ćwierci XIX wieku.

c.d. załącznik numer 1

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne majątek szlachecki	17. Użytkowanie obecne wieś sołecka
18. Stan zachowania Historyczny układ ruralistyczny Strzegowa – wsi o układzie ulicowo – placowym - pomimo rozbudowy w okresie XIX wieku oraz wprowadzenia w niedawnym okresie nowych obiektów o charakterze dominant przestrzennych w centralnej części wsi (np. budynku szkoły), jest zachowany i czytelny. Nowe elementy zabudowy są nieliczne - wskazywane do przekształcenia lub likwidacji w punkcie 19: szkoła, salka katechetyczna przy plebani oraz ośrodek zdrowia. Zabudowa zachowała charakter w zakresie swoich gabarytów i rozplanowania. Część budynków posiadających walory zabytkowe została w ubiegłych latach przekształcona (głównie poprzez wymianę stolarki, docieplenia). Większość obiektów posiada pokrycie dachowe o historycznym charakterze (dachówka ceramiczna karpiówka). Dostyc licznie występują obiekty nieużytkowane – np. w na jednym z placów dawna siedziba WOP. Dobrze zachowany jest starodrzew w centrum wsi w postaci alei lipowej. Cmentarz tzw. polny (poza objętym ochroną obszarem) jest zaniedbany: nagrobki porożrzucane, całość zarośnięta. Zachował się starodrzew w jego obrębie.		19. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie Największe zagrożenie dla walorów układu ruralistycznego Strzegowa stanowi chaotyczne zagospodarowanie placów wewnątrz układu poprzez przebudowy obiektów istniejących i wprowadzenie nowych funkcji w sposób przypadkowy. Zagrożenie stanowią również remonty zatracające autentyczność historycznych obiektów (docieplenia elewacji, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, likwidacja ceramicznych pokryć dachowych) a także usuwanie charakterystycznych dla tego rejonu wsi ogrodzeń poszczególnych zagród i ich wypieranie przez współczesne, niedopowiadające charakterem rozwiązania materiałowe. Dla stanowisk archeologicznych zagrożenie stanowi głównie głęboka orka. Do głównych postulatów konserwatorskich należy przede wszystkim uporządkowanie i nadanie spójnego charakteru placom wewnątrz wsi. Przede wszystkim rozbiórka lub dostosowanie bryły salki katechetycznej usytuowanej w pobliżu kościoła do zabudowy wsi. Postulat przebudowy odnosi się także do budynku szkoły, zabudowań straży pożarnej (w centrum wsi) oraz budynku ośrodka zdrowia w części południowo – wschodniej. Ważne jest utrzymanie gabarytów zabudowy wsi, jej formy i geometrii dachów. Postuluje się wprowadzanie wyłącznie dachów dwuspadowych lub naczółkowych, jak również kształtowanie ewentualnych nowych gospodarstw w sposób nawiązujący do kompozycji historycznych parceli. W zakresie alei lipowej w części północno – wschodniej wsi konieczna jest jej właściwa pielęgnacja i uzupełnienia. W dokumentach planistycznych należy wprowadzić zakazy dotyczące stosowania materiałów obcych stylistycznie oraz agresywnych kolorystyk a także nakazy w zakresie utrzymania detalu architektonicznego na budynkach o bogatej dekoracji elewacji.	

20. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

21. Uwagi

22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Bibliografia (wybór):

- Berghaus H.K.W., *Geographisch-historisch-Statistisches Landbuch der Provinz Brandenburg und des Markgrathums Niederlausitz in der Mitte des 19. Jhrhndts*, Tom 3, Brandenburg 1856.
- Buck D. W., *Das Billendorfer Gruppe 2*, Berlin 2, Berlin 1979.
- Domański G., *Kultura luboszycka między Łabą a Odrą w II-IV w.*, Wrocław 1979
- Fiszka ewidencyjna wsi (Archiwum WUOZ Zielona Góra)
- Jentsch H., *Vorgeschichtliches aus dem Kreise Guben*, ZfE Verk 15, 1883.
- Jentsch H., *Prähistorische Funde aus dem Gübenes Kreise*, ZfE Verk. 14, 1882.
- Jentsch H., *Prähistorische Funde aus der Niederlausitz und einigen anderen Oder der Regierungs - Bezirk*, Frankfurt O., 1876, s. 318.
- Kowalski S., *Zabytki województwa lubuskiego*, Zielona Góra 1987.
- Lehmann R., *Historisches Ortslexikon für die Niederlausitz Band 2. Die Kreis Cottbus, Spremberg, Guben und Sorau*, Potsdam 2011.
- Lukas – Janowska E., *Metryki wsi gubińskich [w:] Zeszyty Gubińskie*, Zeszyt 5, Gubin 1999 r, s. 19-32.
- Malinowski T., *Katalog cmentarzysk kultury łużyckiej w Polsce*, 2, Warszawa 1961, s. 169.
- Muszyński J. *Krosno Odrzańskie. Przeszłość i teraźniejszość*, Warszawa – Poznań 1972.
- Schematyzm Diecezji Zielonogórsko – Gorzowskiej*, red. A. Tymczaj, Zielona Góra 1995.
- Topographisch-statistische Uebersicht des Regierungsbezirks Frankfurt a. d. O.*, Frankfurt a. d. O. 1844 r.
- Traczyk Z., *Ziemia Gubińska 1939-1949...*, Gubin 2011.
- Ziemia Lubuska*, praca zbiorowa pod red. Michała Szczanieckiego, Stanisławy Zajchowskiej, Poznań 1950.
25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)
- <http://www.spstrzegow.com.pl/oszkole.html>

24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

tekst Małgorzata Szymańska – Dereń, 14.06.2015 r. *M.Sym*

plany, rysunki Małgorzata Szymańska – Dereń, 14.06.2015 r. *M.Sym*

fotografie Małgorzata Szymańska – Dereń, 14.05.2015 r. *M.Sym*

26. Załączniki

3 sztuki

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ**Nr 1**

1. Miejscowość	STRZEGÓW	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI STRZEGÓW	6. Zawartość załącznika: dalszy ciąg pkt 12 i 13, ikonografia, opis ikonografii i zdjęć
2. Gmina	Gubin		
3. Powiat	krośnieński		
4. Województwo	lubuskie		

c.d. pkt 12

Most został wysadzony w powietrze w roku 1945 w celu spowolnienia marszu Armii Czerwonej.

Pod koniec XIX wieku, na obszarze tym prowadzono szereg badań archeologicznych udokumentowanych w literaturze przedmiotu tego okresu (m.in. Jentsch). Po wojnie w latach 1945 – 1961 Strzegów przynależał do powiatu gubińskiego leżącego w granicach województwa zielonogórskiego i włączony był do gminy Markosice (mającej swoją siedzibę kolejno w Polanowicach, Nowej Wiosce, Grabicach), która istniała do 1954 roku. Był to tzw. III okręg administracyjny Pomorze Zachodnie. 25.09.1945 roku gmina, jako należąca do powiatu gubińskiego, podlegała administracji wojewody poznańskiego. W chwili powołania, wraz z całością powiatu, weszła w skład tworzonego województwa zielonogórskiego. Po wprowadzeniu reformy administracyjnej i utworzeniu gromad Strzegów wszedł w skład PGRN w Grabicach. Powiat gubiński zlikwidowano 01.01.1962 roku rozdzielając przynależne mu miejscowości między powiat krośnieński i lubski, przy czym gromada Grabice znalazła się w obszarze powiatu lubuskiego. 28.05.1975 roku zniesiono wszystkie powiaty i wprowadzono nową strukturę tworząc gminy: Gubin, Wałowice, Stargard Gubiński i Grabice, które 01.01.1976 roku połączono tworząc gminę Gubin, obejmującą swoim zasięgiem objęła także Strzegów.

Oficjalnie polska nazwa miejscowości Strzegów obowiązuje od wejścia w życie rozporządzenia Ministrów: Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z dnia 15 marca 1947 roku o przywróceniu i ustaleniu nazw miejscowości (Monitor Polski nr 37, poz. 257 z 1947 roku – powiat gubiński).

Do 24.07.1945 r. osiedliły się w miejscowości cztery rodziny osadników cywilnych. 26.04.1945 roku komendantem miejscowości został ppor. Marian Listownia (dowódca 2 kompanii strzeleckiej 38 Pułku Piechoty). W listopadzie 1945 roku utworzono strażnicę w Strzegowie podległą 6. Komendzie Odcinka w Sękowicach w ramach tworzonego Oddziału Ochrony Pogranicza. Funkcjonowała ona w miejscowości do 2002 roku.

Szkołę utworzono w roku 1946. Uczęszczało do niej wówczas 51 uczniów, w klasach od 1 do 4, łączonych, nauczanych przez jednego nauczyciela.

W tym samym roku utworzono ochotniczą straż pożarną.

W roku 1948 rozpoczęto regulację obszaru gminy. Rozparcelowano powierzchnię 816 ha (535 ha roli, 225 ha łąk, 30 ha pastwisk, 12 ha lasów), z czego 7 ha przekazano do gromady Mielno. Wyznaczono tereny na cele publiczne, w tym 35,10 ha na szkołę publiczną (wówczas osada numer 17), dom ludowy i przedszkole (wówczas numer 53), boisko sportowe, ośrodek zdrowia, zlewnię mleka, zbiornicę jaj. Na osiedlenie ludzi wskazano 101 gospodarstw, przy czym odnotowano, że przez rolników zasiedlone były już 74 gospodarstwa, 1 pod działalność rzemieślniczą (młyn) a 5 gospodarstw miało charakter pracowniczych. W roku 1949 przeniesiono Okręgowy Ośrodek Zdrowia do budynku numer 71. Około roku 1950 wieś zamieszkiwało 280 mieszkańców. W roku 1969 utworzono punkt fleczerski podległy Ośrodkowi Zdrowia w Grabicach.

W roku 1952 odnotowano 78 gospodarstw a wieś miała powierzchnię 1203 ha.

Parafię w Strzegowie erygowano 25.05.1957 roku, do tego czasu obsługę kapłańską sprawowali księża z Gubina.

W roku 1988 wieś liczyła 305 mieszkańców. W roku 1999 – 295, a rok później 308.

W 1999 roku utworzono Wiejski Ośrodek Zdrowia, jako filię SP ZOZ w Stargardzie Gubińskim. W tym samym roku uruchomiono wieżę obserwacyjną.

W roku 2011 miejscowość zamieszkiwało 286 osób, w roku 2013 – 279.

c.d. pkt 13

Cmentarz tzw. polny – położony poza wsią, przy drodze polnej prowadzącej ze wsi w stronę południowo – zachodnią; z XVIII wieku; o powierzchni 0,5 ha; pierwotnie ewangelicki, z wtórnymi pochówkami współczesnymi; w terenie pozostałości nagrobków, czytelny starodrzew.

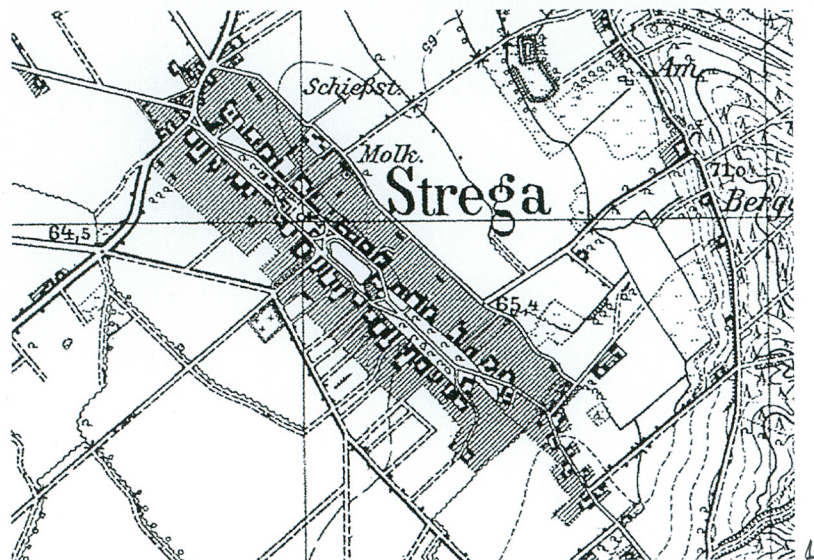
Cmentarz tzw. leśny – położony poza wsią, przy drodze lokalnej Strzegów – Brody; z II połowy XIX wieku; o powierzchni ogólnej 0,4 ha; pierwotnie ewangelicki, po wojnie rzymsko – katolicki.

Ośrodek zdrowia – położony przy głównej drodze w południowo – wschodniej części wsi; budynek współczesny.

Zieleń – w obrębie miejscowości – poza obszarami cmentarza polnego i leśnego – fragmentarycznie zachowana aleja lipowa w części południowo – wschodniej wsi, przy drodze prowadzącej w kierunku Mielna, oraz szpaler lipowy

Drogi – o zróżnicowanych nawierzchniach: główne drogi o nawierzchni bitumicznej, poza tym drogi brukowane oraz z tzw. kocich łbów, w obrębie placu przykościelnego w przewadze z polbruk, poza głównymi traktami drogi gruntowe.

Ogrodzenia – zróżnicowane: wokół kościoła ogrodzenie murowane, otynkowane, ogrodzenia domostw zarówno murowane, pełne, często pozostawione w cegle, z bramami i furtkami drewnianymi, jak też w całości drewniane, sztachetowe, część ogrodzeń o charakterze współczesnym - z siatki stalowej, z prefabrykowanych przęseł z metaloplastyki oraz przęseł betonowych.

Opis ikonografii i zdjęć:

1. Fragment mapy - Mestissblatt – rok 1936.
2. Dawna szkoła w Strzegowie – fragment pocztówki z początku XIX wieku.
3. Plac w centrum wsi.
4. Siedziba straży pożarnej.
5. Fragment alei lipowej w południowo – wschodniej części wsi.
6. Budynek Zakładu Opieki Zdrowotnej w południowo – wschodniej części wsi.
7. Zabudowa zagrodowa w południowo – wschodniej części wsi.
8. Zagroda nr 64 przy rozwidleniu dróg.
9. Plebania i sala katechetyczna w centrum wsi.
10. Staw w centrum wsi.
11. Budynek nr 72 z wyróżniającym się detalem architektonicznym.
12. Budynek nr 75.
13. Zabudowa placu przykościelnego od strony południowej.
14. Panorama wsi od strony południowej (z drogi prowadzącej do cmentarza polnego poza miejscowością).
15. Kościół od strony północnej.
16. Rozwidlenie dróg w północno – zachodniej części wsi.
17. Współczesny budynek szkoły, po stronie północno – zachodniej kościoła.
18. Widok miejscowości od strony północnej.

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ**Nr 2**

1. Miejscowość	STRZEGÓW	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI STRZEGÓW	6. Zawartość załącznika: zdjęcia
2. Gmina	Gubin		
3. Powiat	krośnieński		
4. Województwo	lubuskie		

3

4

5

6

Opracowanie załącznika 30.07.2015 r.
mgr Małgorzata Szymańska - Dereń

7

8

9

10

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 3

1. Miejscowość	STRZEGÓW	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI STRZEGÓW	6. Zawartość załącznika: zdjęcia
2. Gmina	Gubin		
3. Powiat	krośnieński		
4. Województwo	lubuskie		

11

12

13

14

Msgr

15

16

17

18